

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

คำว่า "ศึกษา" แปลว่า "การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม"¹ ใ้มีผู้ให้ความหมายของการศึกษาไว้หลายท่าน เช่น คร.สาโรช บัวศรี กล่าวว่า

การศึกษา คือการงอกงาม และที่งอกงามนั้นก็เพราะได้รับประสบการณ์ที่ได้จัดให้แล้วเป็นอย่างดี ในสมัยก่อนบางคนก็ว่าการศึกษาคือ การทำให้คนเป็นคน จะว่อย่างไรก็ได้ สุกแต่จะมีความคิดพื้นฐานอย่างไร ในกรณีแรกความคิดพื้นฐานก็คือ ประสบการณ์เป็นหัวใจของสิ่งทุกอย่าง ดังนั้นจึงกล่าวว่ถ้าได้รับประสบการณ์แล้วก็จะงอกงาม ซึ่งแปลว่าได้รับการศึกษานั้นเอง²

ดร.ภิญโญ สาธร ให้ความเห็นว่า

การศึกษา คือการพัฒนาความสามารถ ทักษะ ทักษะ และค่านิยมหรือคุณธรรม เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนและไม่เป็นระเบียบแบบแผน จะโดยเขาเรียนในโรงเรียนหรือไม่ก็ตาม³

¹ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493, พิมพ์ครั้งที่ 4. (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2503), หน้า 857.

²สาโรช บัวศรี, "ทฤษฎีการศึกษา," ใน ชมทางวิชาการ สาระสำคัญ และวิธีศึกษาหาความรู้วิชาการบางแนว (พระนคร : กรมสามัญศึกษา, 2512), หน้า 3.

³ภิญโญ สาธร, หลักบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชสารานุกรม, 2516), หน้า 9.

กูด (Good) นักการศึกษาผู้เชี่ยวชาญเขียนพจนานุกรมการศึกษา ได้ให้คำจำกัดความว่า "การศึกษาหมายถึง การดำเนินการควยกระบวนการทุกชนิดที่จะทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถในด้านต่าง ๆ พัฒนาทัศนคติ และพัฒนาพฤติกรรมอย่างอื่นที่จัดเป็นค่านิยมหรือคุณธรรมที่จะเป็นผลดี และเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก..."¹ ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นการพัฒนาบุคคลเพื่อทำหน้าที่สร้างความเจริญและความผาสุกให้แก่สังคม

ปัจจุบันโลกเจริญก้าวหน้าด้วยเทคนิคและวิทยาการสมัยใหม่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการศึกษา ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทางด้านการศึกษา มีการแก้ไขปรับปรุงมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความคิดริเริ่ม รู้จักแก้ปัญหา และรักการทำงาน การที่พลเมืองของชาติจะสามารถประกอบประโยชน์อันยิ่งใหญ่ให้แกชาติได้นั้นย่อมต้องอาศัยการศึกษา ฉะนั้นการศึกษาจึงมีความสำคัญยิ่งที่รัฐจำเป็นต้องส่งเสริม ดังจะเห็นได้จากแผนการศึกษาชาติ ซึ่งใ้ระบุว่า "รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษา โดยถือว่าการศึกษาที่มีความสำคัญในอันคับสูงยิ่งแห่งกิจการของรัฐ"²

หน่วยงานสำคัญที่จัดดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาคือ กระทรวงศึกษาธิการ จากรายงานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา 2519 ระบุอำนาจหน้าที่ ด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไว้ว่า

กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการดำเนินการและการให้บริการทางการศึกษาสำหรับสาธารณชน ตามแนวทางที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะของบุคคล เพื่อให้บุคคลสมมติเป็นพลเมืองดี มีศีลธรรม

¹Carter V.Good, Dictionary of Education (New York : McGraw-Hill Book Co., 1959), p.191.

²กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ในเค็ดโปรดักชั่น, 2520), หน้า 2.

และวัฒนธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจเป็น
 ประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพ และทำคุณประโยชน์
 แก่ประเทศชาติ โคนแก่ การศึกษาระดับอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา
 อาชีวศึกษา การฝึกหัดครู การศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาพิเศษ การศึกษา
 ผู้ใหญ่ การควบคุมและส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์ และการศึกษาประชาชนใน
 คานต่าง ๆ ¹

การที่กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับ
 ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ต้องเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้ทันต่อความก้าวหน้า
 ของโลก และให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติที่มุ่งเน้นถึงการศึกษาตลอดชีพ จึงจำเป็น
 ต้องมีแหล่งกลางเพื่อช่วยในการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการบรรลุเป้าหมายที่
 วางไว้ ก็คือมีห้องสมุดนั่นเองที่เป็นแหล่งเก็บรวบรวมหนังสือ เอกสาร และโสตทัศนวัสดุ
 เพื่อใช้ศึกษา ค้นคว้า และวิจัยงาน รวมทั้งเป็นแหล่งจัดหาเพื่อให้บริการแก่ข้าราชการทุกกรม
 กอง และหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนเป็นแหล่งที่ให้บริการตอบคำถามและ
 ค้นคว้าหาวัสดุอ้างอิงได้อย่างรวดเร็วควย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ห้องสมุดมีส่วนอันสำคัญยิ่ง
 ส่วนหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการจะขาดเสียมิได้

ห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ มีประวัติก่อตั้งดำเนินการมาช้านาน เป็นแหล่งที่
 รวบรวมเอกสาร หนังสือที่มีคุณค่า หนังสือแบบเรียน และเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรไว้มาก
 ที่สุด นอกจากนี้ยังจัดหาหนังสือ สิ่งพิมพ์ รายงาน และโสตทัศนวัสดุ เพื่อให้บริการแก่
 เจ้าหน้าที่แต่งตำราเรียน ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ และข้าราชการในสังกัด
 กระทรวงศึกษาธิการ ใ้ใช้ค้นคว้าตำรับตำรา หรือประชุมปรึกษาหารือในการเรียบเรียง
 ตำรา แบบเรียน หลักสูตร คู่มือครู ฯลฯ ตลอดจนอนุญาตให้นักเรียน นักศึกษา และ
 สุปาชนทั่วไป เข้าใช้บริการต่าง ๆ ของห้องสมุดได้ควย

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานปลัดกระทรวง, "งานในหน้าที่ของ
 กระทรวงศึกษาธิการ," ใน รายงานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา
2519 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2520), หน้า ค.

นอกจากมีงานประจำ เช่น เกี่ยวกับห้องสมุดเฉพาะแห่งอื่น ๆ แล้ว เช่น การให้ ยืมหนังสือสิ่งพิมพ์และแบบเรียน การตอบคำถามและช่วยการคนควา การจัดนิทรรศการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การแนะนำหนังสือใหม่ เป็นต้น ห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ ยังมีบริการและงานพิเศษที่น่าสนใจ เช่น ให้บริการแก่กรมต่าง ๆ ในการใช้ห้องต่าง ๆ ในห้องสมุดเป็นห้องประชุมย่อยทางด้านวิชาการสาขาต่าง ๆ หรือในการประชุมอบรม คณะกรรมการรางวัลหลักสูตร จัดหนังสือจองหรือส่งหนังสือจำนวนหนึ่งไปใช้ในการประชุมหรือ สัมมนาที่กรมต่าง ๆ จัดขึ้น การผลิตเอกสารอ้างอิง (Reference Materials) และ รวบรวมหนังสือหรือเอกสารเฉพาะเรื่อง (Special Collection) ซึ่งเป็นงานที่ทำ ต่อเนื่องกันมาทุกปี นอกจากนั้นห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการยังได้ประสานงานร่วมกับ ห้องสมุดและสถาบันอื่น ๆ เช่น จัดนิทรรศการเนื่องในวันสัปดาห์หนังสือแห่งชาติร่วมกับ หอสมุดแห่งชาติ รวมทั้งจัดนิทรรศการในวันศึกษาประชาบาลร่วมกับกรมการปกครอง กรุงเทพมหานคร สังกัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประจำทุกปี และห้องสมุดยังมีโครงการ ที่จะจัดตั้งพิพิธภัณฑ์แบบเรียนของไทยและของต่างประเทศให้สมบูรณ์อีกด้วย

จึงเห็นได้ว่า ห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ มีความสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งต่อการ พัฒนาการศึกษา และเป็นห้องสมุดที่มีลักษณะเฉพาะตัว น่าศึกษาค้นควา นอกจากนี้ยังเป็น ห้องสมุดที่ได้รับรางวัลดีเด่นในการประกวดห้องสมุดระดับกระทรวง จากสมาคมห้องสมุด แห่งประเทศไทย ในปี 2520¹ ด้วย นับได้ว่าเป็นห้องสมุดที่น่าสนใจมาก ควรแก่การ ศึกษาค้นควา และเพราะยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษามาก่อน ผู้วิจัยจึงจะทำการศึกษาถึง สภาพทั่วไป การดำเนินงาน การบริหารงาน การบริการ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค ต่าง ๆ เพื่อจะได้นำข้อบกพร่องมาแก้ไขปรับปรุงห้องสมุดให้ดียิ่งขึ้น และเพื่อจะได้นำมา แลกเปลี่ยนเห็นว่าห้องสมุดมีส่วนช่วยหรือมีบทบาทอย่างไร และมีความสำคัญต่อผู้ใช้นาน้อย

¹สัมภาษณ์ กฤษณา สินไชย, หัวหน้าห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ,

เพียงใด และผู้ใช้จากแต่ละกรม กอง และหน่วยงานต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ ใดเห็นความสำคัญของห้องสมุดอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพการดำเนินงานของห้องสมุด
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานของห้องสมุดโดยทั่ว ๆ ไป ในด้านอาคารสถานที่ ทรัพยากรทั้งงบประมาณ บุคลากร หนังสือและวัสดุสิ่งพิมพ์ เป็นต้น
3. ศึกษาการให้บริการของห้องสมุด
 - 3.1 บริการหนังสือและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น บริการสิ่งพิมพ์ของกระทรวงศึกษาธิการ บริการหนังสือหายาก บริการหนังสืองานศพ บริการหนังสือแบบเรียน หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม บริการหนังสืออ้างอิง บริการหนังสือทั่วไป และบริการหนังสือจอง เป็นต้น
 - 3.2 บริการอื่น ๆ เช่น บริการแจกหนังสือแบบเรียน - คู่มือครู - เอกสารที่ห้องสมุดผลิตขึ้น บริการให้ยืมสถานที่สำหรับเป็นที่ประชุมทางวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ บริการให้ยืมอุปกรณ์การเรียนการสอน (ลูกโลก แผนที่ ศิลาจารึก) เป็นต้น
4. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้ห้องสมุดเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด และสภาพทั่วไปของอาคารสถานที่ วัสดุทรัพยากร หนังสือ สิ่งพิมพ์ ตลอดจนบริการของห้องสมุด
5. ศึกษารวบรวมปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงห้องสมุดให้สามารถสนองบริการที่มีทั้งคุณภาพและประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ ศึกษาเฉพาะห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการในสังกัดกรมวิชาการ เพียงแห่งเดียว โดยไม่รวมห้องสมุดในสังกัดกรม กอง และหน่วยงานต่าง ๆ ของกระทรวง

ศึกษาธิการซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก (เช่น หอสมุดโรงเรียนของกรมสามัญศึกษา หอสมุดวิทยาลัยของกรมการฝึกหัดครู ซึ่งมีหอสมุดทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นจำนวนมาก) โดยศึกษาในคานประวัติความเป็นมา สภาพการดำเนินงาน การบริหารงาน การบริการ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค เพื่อให้ขอเสนอแนะในการปรับปรุงหอสมุดให้ดีขึ้นทั้งด้านคุณภาพและประสิทธิภาพ

ข้อจำกัดในการวิจัย (Limitation)

1. ในการวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตของการสำรวจข้อมูลให้อยู่ภายในเดือน ธันวาคม 2521
2. ประชากรที่ใช้ในการสำรวจเพื่อทำการวิจัยนั้นได้กำหนดจากผู้ใช้หอสมุดจากกรม กอง และหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งผู้มาใช้หอสมุดจากหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งมีชื่ออยู่ในทะเบียนผู้ใช้หอสมุด ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 - ต้น พ.ศ. 2521
3. การศึกษาวิจัยสภาพและการดำเนินงานของหอสมุดกระทรวงศึกษาธิการนั้น ได้ศึกษาเฉพาะหอสมุดที่มีชื่อว่า "หอสมุดกระทรวงศึกษาธิการ" ซึ่งอยู่ในสังกัดกรมวิชาการเพียงแห่งเดียว โดยไม่รวมถึงหอสมุดในสังกัดกรม กอง และหน่วยงานต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น หอสมุดโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา หอสมุดวิทยาลัยในสังกัดกรมการฝึกหัดครู เพราะหอสมุดเหล่านี้มีอยู่เป็นจำนวนมากทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
4. เนื่องจากในขณะที่ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลและจัดส่งแบบสอบถามไปยังผู้ใช้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนผู้ใช้หอสมุดในปลายปี พ.ศ. 2520 นั้น เป็นเวลาเดียวกับที่กรมวิชาการได้เปลี่ยนแปลงขยายหน่วยงานเพิ่มขึ้น เป็นผลให้หอสมุดต้องย้ายจากสถานที่ตั้งเดิมคือ ชั้น 2 ของตึกศูนย์วัสดุการศึกษา อาคารภายในบริเวณคุรุสภา ไปอยู่ชั้น 3 ของตึกศูนย์พัฒนาหลักสูตร อาคารภายในบริเวณท้องฟ้าจำลองกรุงเทพฯ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจการใช้หอสมุดในสถานที่แห่งใหม่นี้เพิ่มเติม และได้นำเสนอข้อมูลในลักษณะเปรียบเทียบสภาพและการใช้หอสมุด ตลอดจนความคิดเห็นเกี่ยวกับอาคารสถานที่

วัตถุประสงค์ หนังสือ สิ่งพิมพ์ และบริการของห้องสมุด ในขณะที่ห้องสมุดตั้งอยู่ในที่เดิมและในที่ใหม่ควย

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยถือว่าประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นตัวแทนของประชากรที่มาใช้ห้องสมุดระหว่าง พ.ศ. 2520 - 2521 และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถาม เชื้อถือไค และสามารถตรวจสอบความคิดเห็นของผู้ใช้ห้องสมุดที่เป็นตัวอย่างประชากรตามผู้วิจัยกำหนดไว้ได้

วิธีดำเนินการค้นคว้าวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร เอกสาร และสิ่งพิมพ์ทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ เพื่อนำข้อสนเทศที่ได้มาสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ศึกษาตัวอย่างประชากรที่ใช้ห้องสมุดจากหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ และผู้ใช้จากหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนผู้ใช้ห้องสมุดทั้งหมด ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 จนถึงตน พ.ศ. 2521
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 3.1 แบบสอบถามที่ส่งให้ผู้ใช้ห้องสมุดตามขอ 2
 - 3.2 การสัมภาษณ์ผู้บริหาร บรรณารักษ์ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
 - 3.3 การสังเกต โดยสังเกตการดำเนินงานของห้องสมุดโดยตรง
4. วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาลงรหัส และนำไปเจาะลงบนบัตรคอมพิวเตอร์ แล้วใช้โปรแกรมสำเร็จ SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ที่สถาบันบริการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการวิเคราะห์ผลออกมาเป็นตารางแจกแจงความถี่และหาการอยละ แล้วเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยมีซิมิลิต (Arithmetic mean) ระหว่างกลุ่ม โดยใช้ t-test

5. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบการปฏิบัติงานของห้องสมุดว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ห้องสมุดมากน้อยเพียงใด
2. ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของห้องสมุด ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
3. ผลการวิจัยเป็นเครื่องช่วยเสนอแนะต่อบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานของห้องสมุดให้ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

คำจำกัดความ

ห้องสมุดเฉพาะ หมายถึงห้องสมุดที่รวบรวมเอกสารซึ่งเน้นหนักในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ และให้บริการแก่ผู้ใช้เฉพาะกลุ่มเท่านั้น การให้บริการห้องสมุดเหล่านี้มุ่งส่งเสริมกิจการของหน่วยงานนั้น ๆ ให้ตรงตามเป้าหมายและจุดประสงค์ของสมุดเหล่านี้ได้แก่ ห้องสมุดเฉพาะของหน่วยราชการ กระทรวง กรม กอง รัฐวิสาหกิจ สถาบันวิจัย สมาคมวิชาชีพ องค์การธุรกิจ องค์การระหว่างประเทศ เป็นต้น

ห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ หมายถึงห้องสมุดที่มีชื่อว่า "ห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ" มีการบริหารงานขึ้นอยู่กับกรมวิชาการ ไม่นับรวมถึงห้องสมุดในสังกัดกรมอื่น ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ เช่น ห้องสมุดโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา ห้องสมุดวิทยาลัยในสังกัดกรมการฝึกหัดครู หอสมุดแห่งชาติในสังกัดกรมศิลปากร เป็นต้น ห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการนี้เป็นห้องสมุดเฉพาะที่ให้บริการแก่ข้าราชการทุกหน่วยงาน กรม กอง ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

การบริหารงาน หมายถึง "กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน"¹ หรือ "การนำเอาทรัพยากรการบริหารมาประกอบการอย่างมีระเบียบแบบแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้"²

งานเทคนิคของห้องสมุด หมายถึงงานที่ห้องสมุดจัดทำขึ้นโดยอาศัยความรู้ทางวิชาการบรรณารักษศาสตร์ โดยเฉพาะ ได้แก่ การเลือกหนังสือ การจัดซื้อ การจัดหมู่หนังสือ การทำบัตรรายการ การลงทะเบียน และการรับ-จ่ายหนังสือตามระเบียบของห้องสมุดที่กำหนดไว้ ตลอดจนการทำสถิติต่าง ๆ เพื่อใช้วัดผลงาน

บริการ หมายถึงสิ่งที่ทางห้องสมุดจัดไว้เพื่อให้บริการสนองความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดในค่านหนังสือ วัสดุอุปกรณ์ หรือสารสนเทศวัสดุ ตลอดจนการจัดสถานที่และการอำนวยความสะดวกในการใช้บริการของห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ³

การใช้บริการห้องสมุด หมายถึงการเข้ามาใช้ห้องสมุด รวมทั้งการใช้บริการต่าง ๆ ที่ทางห้องสมุดจัดไว้ให้บริการแก่ผู้ใช้

หนังสือและวัสดุสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือ วารสาร จุลสาร กฤตภาค สิ่งพิมพ์รัฐบาล หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ตลอดจนสารสนเทศที่มีในห้องสมุด

¹ ภิญโญ สาคร, หลักบริหารการศึกษา, หน้า 6.

² สมพงษ์ เกษมสิน, หลักการบริหาร (พระนคร : ม.ป.ป., ม.ป.ท.), หน้า 6.

³ ทศนา หาญพล, "การใช้บริการห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 20.

สิ่งพิมพ์ของกระทรวงศึกษาธิการ หมายถึง หนังสือ เอกสาร วารสาร จุลสาร
ที่ผลิตขึ้นโดยกรม กอง และหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

เจ้าหน้าที่ห้องสมุด หมายถึงบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ผู้ประจำทำงานอยู่ในห้องสมุด
แบ่งออกได้เป็น 2 พวกคือ บรรณารักษ์วิชาชีพ (Professional) หมายถึง ผู้มีความรู้
อย่างต่ำชั้นปริญญาตรี และศึกษาเพิ่มเติมทางวิชาบรรณารักษศาสตร์ หรือผู้ที่จบชั้นปริญญาตรี
ทางวิชาบรรณารักษศาสตร์ อีกพวกคือ เจ้าหน้าที่อื่น ๆ (Non-professional) ได้แก่
ผู้ที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าชั้นปริญญาตรี อาจเคยได้รับการอบรมทางวิชาบรรณารักษศาสตร์
มาบ้างหรือไม่เคยก็ได้ หรืออาจได้วุฒิประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงวิชาเอกบรรณา-
รักษศาสตร์ ทำงานในตำแหน่งเสมียน พนักงานพิมพ์ดีด หรือตำแหน่งอื่น เจ้าหน้าที่ชนิดนี้
จะได้รับการฝึกเพื่อให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ เช่น รับ-จ่ายหนังสือ พิมพ์ตรายาง เก็บหนังสือ
เข้าชั้น พิมพ์จดหมายโต้ตอบ ลงทะเบียนหนังสือ เป็นต้น และหมายรวมถึงคนงานภารโรง
ผู้ทำความสะอาด และเปิดปิดสถานที่ด้วย

บรรณารักษ์หัวหน้า (Head Librarian) หมายถึง บรรณารักษ์วิชาชีพที่
ทำหน้าที่หัวหน้าบริหารงานห้องสมุดเฉพาะ

บรรณารักษ์ หมายถึง ผู้มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ ทำหน้าที่ทางด้านการ
บริหาร เทคนิค บริการและงานอื่น ๆ ที่ต้องใช้ความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ และมีความ
สามารถที่จะปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพให้บรรลุวัตถุประสงค์ของห้องสมุดหรือหน่วยงาน
ที่วางไว้

ผู้บริหาร หมายถึง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารในแต่ละกรม
กอง และหน่วยงานต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ

นักวิชาการ หมายถึง ข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในกระทรวง
ศึกษาธิการ

ข้าราชการ หมายถึง ผู้ที่ทำงานในตำแหน่งข้าราชการพลเรือนของกรม กอง
และหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

ผู้ใช้จากหน่วยงานอื่น หมายถึง ผู้ใช้ของสมุคที่มาจากหน่วยงานนอกสังกัด
กระทรวงศึกษาธิการ รวมตลอดถึงนิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

สถานที่ทำงาน หมายถึง สำนักงานประจำของผู้ใช้ของสมุค
ของสมุคแห่งเดิม หมายถึง ห้องสมุคกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่
ชั้น 2 ของตึกศูนย์วัสดุการศึกษา อาคารภายในบริเวณกระทรวงศึกษาธิการ กอนย้าย
สำนักงานไปอยู่ที่แห่งใหม่ ตอนปลายปี พ.ศ. 2520

ห้องสมุคแห่งใหม่ หมายถึง สำนักงานแห่งใหม่ของสมุคซึ่งย้ายจากห้องสมุค
แห่งเดิมมาทำการอยู่ที่ชั้น 3 ของตึกศูนย์พัฒนาหลักสูตร อาคารภายในบริเวณท้องฟ้าจำลอง
กรุงเทพฯ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย